

KIRJALLINEN KYSYMYS 300/2001 vp

Vapaamuurareiden esteellisyys tuomarinvirassa

Eduskunnan puhemiehelle

Esteellisyssäännösten mukaan kukaan ei julkisessa asiassa saa toimia ratkaisijana silloin, kun hän on sellaisessa suhteessa asianosaiseen tai sellaiseen, jolle asiassa voi aiheutua hyötyä tai haittaa, että hän voi olla esteellinen. Yksi tärkeimmistä jääveistä on tuomarinjäävi tuomioistuimissa.

Se, että oikeuden tuomari on jonkin yhdistyksen jäsen yhdessä käsiteltävän asian asianosaisen kanssa, ei sellaisenaan ole jääviperuste. On kuitenkin yksi yhteenliittymä, jonka jäsenyys on jättänyt suomalaista yhteiskuntaa ties kuinka kauan, ja se on yhdistys nimeltä Vapaamuurarit. Osin epäluuloihin vaikuttaa yhdistyksen salaperäisyys, mutta yhtä paljon konkreettiset asiayhteydet. Vapaamuurarin valaan näet tiettävästi kuuluu ehdottoman veljeyden pohjalta pulaan joutuneen veljen auttaminen. Tämän valan tai vakuutuksen osalta ei ole poikkeusta siinä, synty-

kö auttamisvelvollisuus tuomioistuimessa kääriä istuvan tuomariveljen taholta. Nytkin, kun hallitus on antanut eduskunnalle esityksen tuomarin esteellisyyttä koskevaksi lainsäädännöksi, asiasta on tyystin vaiettu eikä siihen tule korjausta. Eduskunnassa ei korjausta saada aikaan, ellei hallitus ole sitä esityksessään ehdottanut.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän kunnioittavasti valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mistä johtuu, ettei hallitus ole lainsäädäntöön liittyviä ehdotuksia tehdessään ryhtynyt toimenpiteisiin Vapaamuurarijärjestön jäsenten keskinäisen esteellisyiden ottamiseksi lainsäädäntöön tuomarin esteellisyyttä koskevien lakien osalta?

Helsingissä 9 päivänä maaliskuuta 2001

Sulo Aittoniemi /alk

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainituksa tarkoituksessa Te, Rouva puhemies, olette toimittanut valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi kansanedustaja Sulo Aittoniemen /alk näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 300/2001 vp:

Mistä johtuu, ettei hallitus ole lainsäädäntöön liittyviä ehdotuksia tehdessään ryhtynyt toimenpiteisiin Vapaamuurarijärjestön jäsenten keskinäisen esteellisyyden ottamiseksi lainsäädäntöön tuomarin esteellisyyttä koskevien lakien osalta?

Vastauksena kysymykseen esitän kunnioittavasti seuraavaa:

Eduskunnan käsiteltävänä on parhaillaan hallituksen esitys tuomarin esteellisyyttä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 78/2000 vp). Esityksessä ehdotetaan muun muassa, että tuomarin ja asianomaisen erityinen suhde voisi olla peruste tuomarin esteellisyyteen, jos suhde kysymyksessä olevassa asiassa antaa perustellun aiheen epäillä tuomarin puolueettomuutta. Ehdotetussa säännöksessä ei — kysymykseen tulevien tilanteiden

moninaisuus huomioon ottaen — mainita palvelussuhteen ohella sellaisia seikkoja, jotka voivat tällaisen erityisen suhteen luoda. Esityksen perusteluissa asiaa on monipuolisesti käsitelty. Osa perusteluista koskee tuomarin osallistumista järjestötoimintaan, johon esityksellä ei sinänsä ole ollut tarkoitus puuttua. Perusteluissa todetaan seuraavaa (s. 39): "Tuomarin puolueettomuus voi ulkopuolisen tai vastapuolen silmissä kuitenkin vaarantua, jos hän kuuluu asianomaisen kanssa yhteisöön, jolle on luonteenomaista yhteisön päämäärien velvoittavuus ja jäsenten keskinäinen lojaalisuus."

Hallituksen esityksen perusteluissa ei ole mainittu nimeltä mitään järjestöä tai yhteisöä, jonka jäsenyys automaattisesti aiheuttaisi esteellisyyden, sillä esteellisyyttä on kysymyksessä olevan säännöksen perusteella aina arvioitava tapauksittain. Asian laatu vaikuttaa keskeisesti harkittaessa sitä, voiko esimerkiksi järjestön jäsenyyteen perustuva kytkentä tuomarin ja asianomaisen välillä vaikuttaa haitallisesti tuomarin kykyyn käsitellä asia tasapuolisesti. Lähtökohtana voidaan kuitenkin pitää sitä, että vapaamuurarijärjestöön kuuluva tuomari on yleensä esteellinen käsittelemään järjestön muiden jäsenten asioita.

Helsingissä 4 päivänä huhtikuuta 2001

Oikeusministeri Johannes Koskinen

Till riksdagens talman

I det syfte 27 § riksdagens arbetsordning anger har Ni, Fru talman, till behöriga medlem av statsrådet översänt följande av riksdagsledamot Sulo Aittoniemi /alk undertecknade skriftliga spörsmål SS 300/2001 rd:

Vad beror det på att regeringen vid framställandet av förslag till lagstiftning inte har vidtagit åtgärder för att det i de lagar som gäller jäv för domare skall bestämmas om jäv mellan medlemmar i Frimurarorden?

Som svar på detta spörsmål får jag vördsamt anföra följande:

Riksdagen behandlar som bäst regeringens proposition med förslag till lagstiftning om domarjäv (RP 78/2000 rd). I propositionen föreslås bl.a. att ett särskilt förhållande mellan domaren och en part skall kunna utgöra en grund för domarjäv, om förhållandet i det aktuella fallet ger grundad anledning att ifrågasätta domarens opartiskhet. I den föreslagna bestämmelsen nämns vid sidan av anställningsförhållanden inte – eftersom de situationer som kan komma i fråga är så mångahanda — vilka omständigheter som kunde skapa ett sådant särskilt förhållande. I mo-

tiveringen till propositionen behandlas saken på ett mångsidigt sätt. En del av motiveringen gäller en domares deltagande i organisationsverksamhet. Avsikten med propositionen har dock inte i sig varit att ingripa i sådan verksamhet. I motiveringen konstateras följande (s. 40): "En domares opartiskhet kan dock äventyras i utomstående eller i motpartens ögon, om domaren tillhör ett samfund till vilket också parten hör och som kännetecknas av att medlemmarna starkt förbundet sig till samfundets mål och av lojalitet mellan medlemmarna."

I motiveringen till regeringens proposition nämns inte vid namn någon organisation eller något samfund där ett medlemskap automatiskt skulle medföra jäv, eftersom jävet enligt bestämmelsen i fråga alltid skall bedömas från fall till fall. Sakens natur inverkar i hög grad på bedömningen av om t.ex. en sådan anknytning mellan domaren och en part som grundar sig på medlemskap i en organisation kan inverka menligt på domarens förmåga att behandla saken på ett opartiskt sätt. Man kan dock utgå från att en domare som hör till frimurarorden i allmänhet är jävig att behandla ärenden som gäller andra medlemmar i organisationen.

Helsingfors den 4 april 2001

Justitieminister Johannes Koskinen